

30 + 30 + 25 = Veszprém

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete Helyismereti Könyvtárosok Szervezete XXV. Országos Konferenciáját *Könyvtár – Egyház – Helytörténet: Az egyházi könyvtárak szerepe a helytörténeti kutatásban* címmel 2024. augusztus 1. – augusztus 3. között Veszprémben rendezte meg együttműködve az Eötvös Károly Könyvtárral és az MKE Veszprém Megyei Szervezetével.

A 2023. évi székesfehérvári tanácskozáson – miután Veszprém átvette következő házigazdaként a stafétabotként funkcionáló kódexet – rögtön megindult az ötletelés, milyen központi gondolat köré csoportosítsuk majd a konferencia előadásait. Mivel a veszprémi püspökség a legrégebbi magyarországi püspökségek egyike, így a kérdés szinte azonnal meg is oldódott: legyen egyháztörténet. És így is lett!

A 2024. évi szakmai találkozót Szalainé Bodor Edit, a MKE HKSZ elnöke nyitotta meg. Beszédében az idei kettős jubileumra hívta fel a figyelmet: 25. alkalommal gyűltek össze az ország különböző részeiből a helyismerettel, helytörténettel foglalkozó könyvtárosok, a társintézmények képviselői és a lokálpatrióta érdeklődők és majdnem napra pontosan 30 éve alakult meg a szervezet. A város képviselőjében Halmay Gábor önkormányzati képviselő, a Közjóléti Bizottság elnöke, a könyvtár nevében pedig Dr. Baranyai Tamás igazgató köszöntötte a résztvevőket.

A nap első előadását **Ásványi Ilona**, a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár igazgatója tartotta *Az egyházi könyvtárak szerepe a helytörténeti munkában* címmel. Az Egyházi Könyvtárak Egyesülete korábbi elnöke elsőként kiemelte, hogy az EKE is 2024-ben ünnepli fennállásának 30 éves jubileumát, ami szintén különös aktualitást ad a tanácskozásnak.

A jubileumon kívül a két szervezet közös csomópontjának tekinthető még a MKE HKSZ V. Országos Találkozója, melynek Kiskunhalas és Kalocsa közösen adott helyszínt. A konferencia tematikája a helyhez illő volt: az egyházi könyvtárak és gyűjteményeik. A magyarországi egyházak helyzetét bemutató nyitóelőadást Dr. Gergely Jenő tanszékvezető egyetemi tanár (ELTE) tartotta. Az angliai egyházi könyvtárakról szóló tájékoztatót Diana Dixon, az egyháztörténeti bibliográfiák helyzetéről készült összefoglalót Dr. Zombori István osztályvezető (Móra Ferenc Múze-

um, Szeged) jegyezte. A református egyház intézményeinek, gyűjteményeinek kulturális értékeiről Szabó Gábertől, a Bács-kiskunsági Református Egyházmegye esperesétől, az evangélikus egyházi intézmények értékeiről Káposzta Lajos József lelkész-esperestől, a Bács-Kiskun Evangélikus Egyházmegye püspökhelyettesétől kaptak tájékoztatót a résztvevők. Második napon, „kihelyezett” programként, a kalocsai egyházi gyűjtemények megtekintése, a róluk szóló előadások szerepeltek (Boros István, Lakatos Andor). http://vfk.vfmk.hu/helyismeret/WWW/1998_kiskunhalas_kalocsa/index.htm

Közös pont Ásványi Ilona személye is, hiszen hasonló témában már tartott előadást a HKSZ felkérésére, a szervezet 15. Országos Konferenciáján Győrben, 2008-ban. (Ásványi Ilona: „Helyismereti gyűjtemények, helyismereti munka” egyházi könyvtárakban.) És ne feledkezzünk meg arról a tényről sem, hogy többen

mindkét szervezet munkájában részt vesznek, vagyis van átfedés tagjaink között.

Az EKE volt elnökének veszprémi előadása azt a tényt és tapasztalatot járta körül, hogy a helytörténeti kutatásban az egyházi gyűjtemények (könyvtárak, levéltárak, múzeumok) megkerülhetetlenek. E három intézmény, szakma, terület, – mely egy közös ősi intézményből vált három részre – együtt szolgálja a tudományos és helytörténeti kutatókat, a doktori iskolásokat és szakdolgozókat. Prezentációjában bemutatta, hogy miért érdemes a helytörténettel foglalkozó kutatóknak az egyházi könyvtárakat felkeresni.

Második előadóként **Dr. Berecz Ágnes**, a Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Gyűjteményének (Budapest) igazgatója, a Magyarországi Református Egyház Gyűjteményi Tanácsa elnöke mutatta be a református egyház kulturális intézményeit és a Ráday Gyűjteményt. A négy nagy gyűjtemény mellett (Pápa, Budapest, Sárospatak, Debrecen) felhívta a figyelmet a kisebb, egyházközségi vagy egyházmegyei fenntartású intézményekre is. Kitért arra is, hogy a rendkívül sokszínű forrásanyaggal, számos muzeális ritkasággal rendelkező egyházi intézmények regionális és felekezeti szinten – egyházkerület, egyházmegye, egyházi székhely, egyházi oktatási intézmény, szerzetesrend – hogyan kapcsolódnak a helytörténeti kutatásokhoz. Az előadás második részében a Ráday Könyvtár és Bibliamúzeum, valamint a Ráday Levéltár történetét ismertette. Az előbbi alapja a Ráday család főúri magánkönyvtára, az utóbbiban a család családi levéltára, más családi hagyatékok, továbbá az egyházkerület levéltári iratállománya kapott helyet.

A szünetet követően *A Historia Domus-ok, mint a köz- és helytörténet forrásai* címmel tartott rendkívül érdekes és élvezetes előadást **Nagy Géza Balázs** akolitus, segédpüspöki titkár (Váci Egyházmegye). A Váci Egyházmegyében a Historia Domus vezetését Waal-i és Sonnenthurmi gróf Migazzi Kristóf Bertalan Antal bíboros, bécsi hercegérsek, mint a Váci Egyházmegye örökös apostoli adminisztrátora 1773. XI. 16-án írta elő. Migazzi bíboros rendelete utalt a műfajra is: „*annales sive historiam ecclesiae et parochiae*”, tehát „az egyházközség és plébánia évkönyvét avagy történetét” mindenütt évről évre kellett vezetni. 1774. III. 21-én ezt a rendelkezést a Püspökség újra kiküldte azzal, hogy a tavaszi espereskerületi ülésen minden plébános mutassa be a megkezdett köteteket az esperes úrnak.

A kötetek vezetését ténylegesen tehát 250 éve, 1774 elején kezdték meg. Az egyházi téma mellett ez a jubileum is apropót szolgáltatott az elhangzott előadáshoz.

A tanácskozás első napjának végén ősbemutatóra került sor: a jelenlévők láthatták elsőként a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Helyismereti Könyvtárosok Szervezete 30 éves évfordulójára készült kisfilmet, majd átadásra került a két szervezet és Kertész Gyula özvegye által alapított Kertész Gyula Emlékérem. Az idei javaslattevő a MKE Bibliográfiai Szekció volt, így Takácsné Bubnó Katalin elnök ismertette a 2024. évi kitüntetett, Szőnyi Éva életútját.

A konferencia 2024. augusztus 2-án a zirci Ciszterci Műemlékkönyvtárban folytatódott. Első előadónk **Bittner Mónika**, a Pécsi Egyházmegyei Könyvtár könyvtárosa arról beszélt, hogy az egykori kanonoki lakóházból átalakított könyvtár mintegy 60 ezres gyűjteményében külön figyelmet kapott a helyismereti gyűjtemény, amelyben javarészt a pécsi vonatkozású helytörténettel, valamint a Pécsi Egyházmegye történetével kapcsolatos nyomtatott elsődleges és másodlagos források kaptak helyet. Az állományban olyan egyedi dokumentumok is fellelhetők, melyeket más könyvtárakban nem lehet megtalálni. Az eredetileg nem könyvtári használatra szánt különgyűjteményi anyagokat – különös tekintettel a kis- és aprónyomtatványokra – teszik használhatóvá és kutathatóvá. Előadásának második részében a Pécsi Egyházmegyei Könyvtár állományának legkülönlegesebb részét, a Klimó Könyvtárat és annak egyedi, ritka kincseit mutatta be. Ennek a témának is volt aktualitása, hiszen 2024-ben éppen 250 éve annak, hogy Klimó György 1774-ben megnyitotta Magyarország első nyilvános könyvtárát.

Kukkonka Judit, a szegedi Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár osztályvezetője Somogyi Károly könyvtáralapító kanonok életét, pályáját ismertette. Az 1879-es nagy árvíz után a tudós, könyvgyűjtő pap felbecsülhetetlen értékű könyvgyűjteményét ajánlotta fel az újjáépülő Szeged javára. Ez a 43 701 kötet 140 év óta a Somogyi-könyvtár biztos alapja.

Ezt követően egy egyházmegyei jogú szerzetesi közösség munkájáról hallhattak az érdeklődők, akik tizenegy kis falu lelképásztori ellátása mellett foglalkoznak helytörténeti kutatásokkal. **Dr. Sipos Imre** SJP szerzetes pap (Szent János Apostolról és Remete Szent Pálról Nevezett Közösség, Miklósi) előadásában kiemelte, hogy 32 éve szerkesztenek újságot *Magvetés* címen, amelyben falvaik jelen eseményeinek archiválása mellett múltidéző rovat is van, valamint könyvkiadásukkal közkinccsá tették Miklósi, Zics és Törökkoppány történetét és természeti értékeit. A szerzetesrend tagjai fontosnak tartják környezetükben az emlékeztető közeli történések rögzítését is. Idős híveikkel történet beszélgetések nyomán indítottak egy könyvsorozatot *Életsorsok a XX. században* címmel.

A szünetet követően **Parti Csaba**, a Jászberényi Városi Könyvtár munkatársa a zsidó múlt emlékeit mutatta be saját településén, alátámasztva a konferencia azon vállalását, hogy többféle felekezetnek ad bemutatkozási lehetőséget. Speciális helyzet adta a jászberényi projekt „ötletét”, hiszen az egykori zsinagóga helyén áll a városi könyvtár: a könyvtár épülete megidézi az egykori zsinagóga épületét, amely tavaly óta virtuális formában is megtekinthető. (<https://tinyurl.com/27zd6hpx>)

A kihelyezett ülés utolsó etapjaként **Németh Gábor**, a zirci intézmény igazgatója tartott előadást *Ciszterci szerzők helytörténeti munkái* címmel. A műemlék-könyvtár sok doktori dolgozatot, sőt, díszes oklevelet őriz állományában a szerzetesrend tagjaitól. Számos tudományterületen lehet ciszterci szerző (például Horváth Cyrill, Kalocsay Alán, Mihályffi Ákos, Piszter Imre, Platz Bonifác, Rajeczky Benjámin, Szabó László Vilmos, Szvorényi József) művével találkozni. A helytörténeti munkák szorosan kapcsolódnak a rendtörténeti kutatásokhoz, hiszen egy-egy apátság története magába foglalja a monostor mellett kialakuló település történetét is, de megkerülhetetlen a távolabbi birtoktestek históriája is az egész „kép” megrajzolásához.

Az emlékkönyvtár megtekintése után a résztvevők ellátogattak Bakonybélbe, ahol a Szent Mauríciusz Monostort tekintették meg **Toókos Péter**, vagyis János testvér vezetésével, majd rövid kirándulást tettek a Borostyán-kúthoz.

A tanácskozás harmadik napja a helyi könyvtár és a helyi értékek bemutatásáról szólt.

Az országos találkozó nagy érdeklődés mellett, remek hangulatban, tartalmas programokkal zajlott, amit a konferencia után megfogalmazott pozitív vélemények is alátámasztottak. Az Eötvös Károly Könyvtár munkatársai kiváló szervezőknek és közvetlen, figyelmes vendéglátóknak bizonyultak. Veszprém 2024-ben – 2005 után – immár második alkalommal adott helyt az országos tanácskozásnak. Köszönjük!

SZALAINÉ BODOR EDIT

MKE HKSZ elnök

fotók: Eötvös Károly Könyvtár és Szabó Andrea